

Principprogram för RFSL

Antaget vid kongressen i Sundsvall, 2005

Innehållsförteckning

Inledning	1
------------------	---

RFSL	1
-------------	---

Normer, kön och sexualitet

2.1 Normativitet	2
2.2 Könsordning och maktstrukturer	2
2.3 Kön	3
2.4 Sexualitet och sexuell läggning	3

Samhälle och sociala arenor

3.1 Familj och samlevnad	4
3.2 Skola och utbildning	5
3.3 Vård och omsorg	5
3.4 Forskning och vetenskap	6
3.5 Kultur och medier	7
3.6 Folkrörelse och föreningsliv	8
3.7 Arbetsliv	8
3.8 Näringsliv	9
3.9 Rättstrygghet	9
3.10 Försvar och värnplikt	10
3.11 Migration och asyl	10
3.12 Europeiska unionen	10
3.13 Internationellt	11

Inledning

RFSL:s vision och yttersta mål är ett samhälle präglad av respekt och acceptans inför människors olikheter på ett så genomgripande sätt att RFSL och andra liknande organisationer inte skall behövas.

Kärnfrågan för RFSL är att arbeta mot den heterosexuella normen i samhället, heteronormativiteten. Denna norm, som utgår från att det bara finns ett sätt att vara och leva ligger till grund för den diskriminering och särbehandling som fortfarande råder mot homosexuella, bisexuella och transpersoner.

Utgångspunkten för RFSL:s arbete är de principer och ställningstagande som medlemmar har beslutat om i demokratiska processer. RFSL:s verksamhet består av politik, informationsverksamhet och sociala insatser. Ideellt engagemang är den viktigaste arbetsformen för RFSL. Arbetet inom internationella sammanslutningar är en viktigt och givande del av RFSL:s sexualpolitiska arbete.

All verksamhet som RFSL bedriver är folkhälsoarbete då det syftar till att förbättra helhetssituationen för homosexuella, bisexuella och transpersoner.

1. RFSL

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande, RFSL, grundades 1950. RFSL arbetar för homosexuella, bisexuella och transpersoner. RFSL:s målsättning är att lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter ska gälla för homosexuella, bisexuella och transpersoner som för alla andra i samhället.

RFSL:s främsta uppgift är att bedriva påverkansarbete gentemot enskilda, politiker, organisationer, myndigheter, företag och massmedier. Detta arbete ska bedrivas lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Avdelningarna inom RFSL ska vara ekonomiskt och juridiskt fristående från riksförbundet men de ska dela dess målsättning, målgrupper och verksamhetsinriktning. Arbetet inom förbundet ska främst vila på ideell basis.

RFSL är religiöst och partipolitiskt obundet. Detta hindrar dock inte samarbete med – eller avståndstagande från – samfund, partier eller organisationer i sakfrågor.

Solidaritet som metod, att göra gemensam sak av gemensamma intressen, ska vara grundläggande för arbetet inom RFSL. Detta eftersom mekanismerna bakom diskriminering är desamma, oavsett om det handlar om diskriminering på grund av kön, könsidentitet, könsuttryck, funktionshinder, ålder, etnisk tillhörighet eller sexuell läggning. Vi är alla ömsesidigt beroende av varandra. Diskriminering på grund av kön och könsuttryck är kopplat till diskriminering på grund av sexuell läggning och tvärtom Enligt samma princip förbättras situationen för män när villkoren för kvinnor i samhället blir bättre. Det sexualpolitiska arbete som RFSL driver handlar ytterst om att bryta ner normer och föreställningar som leder till diskriminering.

RFSL ska verka för att HBT-personers behov ska vara tillgodosedda och tryggade på alla samhällsområden, samt för samarbete och mångfald inom den rörelse som verkar för homosexuella, bisexuella och transpersoner. RFSL ska dessutom arbeta med att stödja individer i deras identitet genom att ge möjlighet till samvaro med andra och utbyte av information om HBT-frågor. Detta med avsikt att självkänslan, stoltheten och kunskapen ska stärkas hos målgruppen. En sådan process förbättrar förmågan att förändra sina villkor och ökar engagemanget bland HBT-personer mot ojämlikhet och orättvisor.

2. Normer, kön och sexualitet

2.1 Normativitet

Samhället, inklusive HBT-samhället, genomsyras av olika normer – uttalade och underförstådda. Normer talar om hur man bör agera eller hur något borde vara. Normerna är en viktig och sammanhållande del av de sociala strukturerna, men om de är påtvingade eller inskränkande för individen blir de ett hinder och kan föda diskriminering. Dessa normer finns överallt och hos alla. De finns, stärks och sprids genom både omedvetna och medvetna handlingar samt genom språk och andra kulturella uttryck.

Heteronormativiteten bygger på tanken att det endast finns två kön, man och kvinna, som lever i heterosexuella parrelationer. Till nämnda köns kategorier finns föreställningar om vissa egenskaper knutna, bland annat om mannen som aktiv och sexuellt subjekt, kvinnan som passiv och sexuellt objekt. I samhället förutsätts att det kön du ser ut att tillhöra också är det du identifierar dig med. Heteronormativitet är grund till många fördomar mot och diskriminering av HBT-personer, som överskrider gränserna för dessa föreställningar.

Mononormativitet, som är intimt kopplad till heteronormativitet, tar sig uttryck bland annat i att individen förväntas vara intresserad av personer av endast ett kön, liksom det förutsätts att det egna könet är entydigt. En annan mononormativitet leder till att det antas att man söker endast en person åt gången. Dessa egenskaper förutsätts dessutom vara konstanta över tiden.

Även HBT-samhället är präglad av det omgivande samhällets normer, så att de egna relationerna ibland nedvärderas i förhållande till dem som följer heteronormen. Samtidigt förekommer en motsatt norm, homonormativitet, som går ut på att misstänkliggöra sexuell attraktion mellan personer som inte är av samma kön.

Det är inte ovanligt att personer som avviker från normer drabbas av utfrysning, trakasserier och våld. RFSL menar att heteronormativitet, mononormativitet och homonormativitet omöjliggör homosexuellas, bisexuellas och transpersoners lika rättigheter och möjligheter och att detta inte kan accepteras. Mångfald och acceptans för olika sätt att leva och verka ska eftersträvas och måste finnas överallt och på alla nivåer i samhället.

2.2 Könsordning och maktstrukturer

I vårt heteronormativa samhälle har mannen och det maskulina en överordnad position och kvinnan och det feminina en underordnad. Inte heller RFSL som organisation står fri från denna köns maktordning. Även HBT-personer handlar på olika sätt utifrån vilket kön man identifierar sig med, tillhör eller tilldelas.

Feminism handlar övergripande om en medvetenhet om att det finns ett stort antal faktorer som leder till att män, det manliga och det maskulina, generellt sett gynnas på bekostnad av kvinnor, det kvinnliga och det feminina. Feministiskt arbete handlar om att synliggöra rådande patriarkala strukturer, genussystem och normer, ifrågasätta dem och göra något åt dem.

När ett feministiskt synsätt appliceras på personer som har ett könsuttryck eller en könshistoria som strider mot normerna framträder ofta ett omvänt system, där kvinna-till-man transpersoner missgynnas i förhållande till man-till-kvinna transpersoner.

Strukturen i det patriarkala samhället, inklusive RFSL och kvinnorörelsen, utgör ett hinder för HBT-personers möjlighet att själva forma sina liv. Dessa strukturer leder också till ett dubbelt utanförskap för homo- bisexuella kvinnor samt transpersoner, som blir osynliggjorda och deras

krav underordnade. RFSL som organisation har därför ett särskilt ansvar att synliggöra dessa strukturer och skapa arenor där kvinnor kan ta plats på samma villkor som män och där det kvinnliga har samma berättigande som det manliga. Perspektiv kring både kön och sexualitet måste lyftas fram samtidigt som kopplingen mellan dem görs tydlig.

2.3 Kön

Med en persons identitet avses hur individen uppfattar och värderar sig själv som individ i förhållande till ett större socialt sammanhang. En människas kön är något av det mest grundläggande – och kan ibland upplevas som det mest betydelsefulla – i hennes identitet. Kön kan sägas bestå av biologiskt kön, social könsroll och självupplevd könstillhörighet. RFSL anser att den självupplevda könstillhörigheten – könsidentiteten – måste respekteras av andra, oavsett om man väljer att definiera sig som kvinna, man, neutral, både och, varken eller, något annat eller inte alls. Könsidentiteten behöver inte stämma med iakttagbara fakta beträffande bakgrund och beteende. Inte heller behöver kön vara ett fast tillstånd, varken som identitet eller över tid.

Hur man väljer att uttrycka sitt biologiska, sociala och/eller självidentifierade kön kan sägas vara en persons könsuttryck. Sociala normer kring könsuttryck och medel för dessa, såsom kläder, kroppsspråk, smink, frisyrier et cetera förhindrar människor att fritt uttrycka sin personlighet. Särskilt stark är omgivningens förväntan på att samtliga sociala och biologiska könsmarkörer ska vara samstämmiga, enligt rådande normer. Avsteg från normer kring könsuttryck kan dessutom leda till trakasserier och diskriminering.

RFSL anser att varje individ ska ha rätt att själv definiera, eller att inte definiera, sin könsidentitet, samt att myndiga personer ska ha rätt att definiera sitt juridiska kön. Det måste också stå var och en fritt att uttrycka sitt kön och sin könsidentitet efter eget val.

Att själv ha rätten att forma, använda och benämna sin kropp brukar kallas för kroppslig autonomi. Barn som föds med atypiska könsmarkörer, intersexuella, förnekas ofta sin kroppsliga autonomi genom att undersökningar och i vissa fall könsstympningar utförs på dem i syfte att i enlighet med samhällets normer tilldela dem ett entydigt kön. Detta kan leda till svåra konsekvenser för individen såväl psykiskt, socialt som fysiologiskt.

Kroppslig autonomi förnekas ofta transsexuella, som ibland har motsatt problematik jämfört med intersexuella, då deras rätt att forma sina kroppar begränsas. Frågan om kroppslig autonomi är även angelägen för transpersoner som inte upplever sig tillhöra ett entydigt kön.

RFSL:s principiella åsikt är att varje individ ska tillskrivas kroppslig autonomi.

2.4 Sexualitet och sexuell läggning

Människans sexualitet är genom alla åldrar en del av personligheten. Den innefattar olika behov och handlingsmönster som kommer till uttryck i bland annat förälskelse, fantasier, sexuella eller emotionella relationer. Sexualiteten är en kraft som får oss att söka kärlek och intimitet. Den påverkar våra tankar, känslor och handlingar och därigenom vår psykiska och fysiska hälsa. Möjligheten att på eget sätt och i egen takt utforska sin sexualitet är viktig. Den har stor betydelse för att bekräfta individens könsidentitet och sexuella läggning. Sexualiteten är inte statisk, utan förändras och utvecklas med tiden.

Sexuell läggning kan förstås, med utgångspunkt från det egna könet, av vilket eller vilka kön de personer har som man attraheras av, eller har relationer med på ett emotionellt och/eller sexuellt plan. Det kan även handla om preferens, det vill säga vilket eller vilka kön man föredrar att ha

intima relationer med. Framförallt måste dock sexuell läggning förstås utifrån den självupplevda sexuella läggningen – den sexuella identiteten.

Den sexuella läggningen är komplex och har många dimensioner. Den kan därför inte alltid pressas in i begrepp som heterosexualitet, bisexualitet eller homosexualitet. Den sexuella läggningen kan vara föränderlig och ska betraktas som sådan. Vidare ska inte sexuella uttryck, exempelvis hur man tycker om att utöva sex, förväxlas med sexuell läggning.

RFSL anser att var och en äger rätten att själv definiera sin sexuella identitet och att denna ska respekteras av omgivningen, oavsett hur den kommer, eller har kommit, till uttryck. Normerna kring sexualitet och sexuell läggning genomsyras av föreställningar om kön och könsroller. Samhället osynliggör kvinnans lust och sexualitet samt betraktar den som passiv i förhållande till mannens, vilket förstärks i mytbildningar om den samkönade sexualiteten. Kvinnors och kvinnatill-man-transpersoners del i HBT-rörelsen förminskas av samhället i och med att de inte bara osynliggörs i egenskap av avvikande från normerna om sexualitet respektive kön, utan också som sexuella individer. RFSL:s mening är att möjligheten att utforska och ge uttryck för sin sexualitet inte ska vara beroende av vilket kön man har.

Synen på olika relationer och uttryck för sexualitet varierar i samhället. Mellan olika människor finns också en stor bredd i uttrycksformer för sexualitet och synen på olika typer av sexuella handlingar. Så länge sexualiteten uttrycks på ett sätt som inte innebär någon form av övergrepp, till exempel att utöva sexuellt våld mot en partners vilja eller att utsätta personer under lagstadgad ålder för sexuella handlingar, finns ingen anledning för samhället att fälla moraliska domar. I sådana frivilliga relationer är det den som deltar som bäst kan bedöma om relationen är värdefull för den egna personen.

Sexuella övergrepp

Om en person ofrivilligt, eller som följd av beroendeställning blir inbegripen i eller utsatt för sexuella handlingar är detta övergrepp och uttryck för makt, inte sexualitet. RFSL tar avstånd från alla former av sexuella övergrepp och ofrivilligt sexuellt våld. Sexuella handlingar som förorsakar någon människa ofrivillig skada eller lidande kan aldrig accepteras. Sexuella övergrepp mot barn som begås av vuxna är liksom våldtäkter exempel på särskilt allvarliga övergrepp. Vad gäller övergrepp mot barn har vuxna alltid hela ansvaret.

Prostitution

Prostitution är att köpa och sälja sexuella tjänster av olika slag. När prostitution sker utifrån ett ekonomiskt, socialt, psykosocialt eller fysiskt tvång innehåller den en rad riskfaktorer. Dessa kan skada de inblandade parterna. RFSL anser inte att kriminaliserande lagstiftning är en lösning på dessa problem. Risken är stor att verksamheten på grund av denna lag drivs ännu mer in i det fördolda, med ökad utsatthet och ökade skaderisker för alla inblandade parter som följd. Samhället bör därför satsa ytterligare på att utveckla det sociala arbetet inom området samt motverka en social exkludering av dem som säljer sexuella tjänster.

3. Samhälle och sociala arenor

3.1 Familj och samlevnad

Det är varje människas rättighet att själv definiera sin familj. En pluralistisk familjesyn berikar samhället och underlättar den enskildes möjligheter att välja en familjebildning som passar de egna behoven.

Människors rätt att, om de så önskar, ingå äktenskap ska inte begränsas eller bedömas annorlunda beroende på sexuell läggning, juridiskt kön eller könsidentitet. Samlevnadslagstiftningen måste utgå från hur människor faktiskt väljer att leva, och kan inte bygga på en samhällsnorm om att vissa relationer är bättre än andra. Internationella överenskommelser om erkännande av äktenskap ingångna i andra länder ska också omfatta äktenskap mellan personer av samma kön. RFSL anser att en äktenskapslagstiftning inte får vara särskiljande utan att den i alla aspekter måste vara jämlik och könsneutral.

Många homosexuella, bisexuella och transpersoner har barn. Barn som växer upp med homo- eller bisexuella föräldrar, eller föräldrar som är transpersoner, ska ha samma trygghet, samma möjligheter och möta samma respekt som andra barn. Ingen juridisk skillnad ska finnas mellan HBT-personers och andras möjligheter att bli föräldrar. Lagstiftningen ska också vara anpassad till det faktum att många barn växer upp med fler än två vuxna som tar gemensamt ansvar för barnets vård och uppfostran. RFSL anser att barn ska kunna ha fler än två vårdnadshavare.

3.2 Skola och utbildning

Förskolan, grundskolan, gymnasiet, högskolan och andra utbildningsinstanser är inte bara arbetsplatser för skolpersonal och elever, utan även institutioner som har en ytterst speciell roll i människors liv. Det är i skolan som man tillägnar sig en stor del av den kunskap och de normer som ligger till grund för hur man utvecklas, samt de attityder och värderingar man bär med sig genom livet. Det är därför ytterst viktigt att utbildningen ger en rättvisande bild när det gäller känsloliv, kön och sexualitet.

Identitetsskapandet är beroende av positiva förebilder, kultur och samvaro med andra. Särskilt under ungdomsåren påverkar omgivningens förväntningar starkt, och det kan vara svårt att hitta fram till de egna känslorna. Den beroendesituation som uppstår mellan skolpersonal och elev kan leda till att elever känner sig tvingade att leva enligt heteronormativiteten om skolpersonal markerar sitt avståndstagande från eller osynliggör HBT-personer. I grundskolan blir beroendesituationen särskilt tydlig då eleverna är omyndiga och samtidigt omfattas av skolplikt.

Skolan ska integrerat i hela undervisningen och på lika villkor skildra olika sexuella läggningar och könsuttryck samt olika sätt att förhålla sig till könsidentitet. Miljön på skolan skall vara sådan att alla elever och anställda kan vara sig själva där. Skolan har ett stort ansvar att bemöta och påverka negativa attityder mellan elever. Det skall finnas konkreta mål och metoder för hur HBT-frågor skall behandlas i grund- och gymnasieskolans undervisning liksom i relevanta yrkesutbildningar och ämnesdiscipliner på högskolan. I hela utbildningsväsendet, från förskola till högskola, ska det finnas ett heltäckande skydd mot diskriminerande behandling av elever och studerande.

3.3 Vård och omsorg

Det finns belägg för att fysiska och psykiska hälsoproblem fortfarande är mer förekommande bland HBT-personer än hos befolkningen i stort. Unga homosexuella, bisexuella och transpersoner har exempelvis en förhöjd självmordsbenägenhet i jämförelse med andra ungdomar. Marginalisering, osynliggörande, stigmatisering och internaliserade fördomar kan slå hårt mot den enskilda människans välbefinnande. HBT-personer är överrepresenterade bland personer med psykisk ohälsa eller missbruksproblematik. Insatser för att förstärka HBT-personers möjlighet att förbättra sin livskvalitet måste ingå som en självklar del i folkhälsoarbetet.

Hälsa tolkas normalt ur ett heteronormativt perspektiv, vilket ofta missgynnar HBT-personer. Bekräftelsen av den egna personen, också när det rör kön och sexualitet, är för de allra flesta en förutsättning för ett fullvärdigt liv. Det allmännas arbete för att främja hälsa måste utgå från

mångfalden i människors sätt att uttrycka sin sexualitet och sitt kön. När man vänder sig till olika vård- och omsorgsmottagningar har man rätt att bli bemött och bekräftad i sin situation – utan att behöva förklara sig. Hälso- och sjukvården och omsorgen måste därför i sin verksamhet och uppbyggnad ta hänsyn till HBT-personers specifika behov av vård och omsorg. Alla anställda inom vården och omsorgen måste därför ha HBT-kompetens.

RFSL: s hälsoarbete

RFSL:s syn på hälsa har en holistisk utgångspunkt, där människan i sin helhet ses som något mer än summan av de enskilda egenskaperna – etniskt, sexuellt, könsligt, kulturellt och så vidare. RFSL anser därför att sättet att nå hälsa och livskvalitet på det fysiska, psykiska, andliga och sociala området måste bestämmas av individen utifrån hennes egna prioriteringar och livsmål.

För att ha en god hälsa måste även en människas sexualitet, sexuella läggning och könsidentitet bejakas och den enskilda människan få stöd i identiteten. Detta är grunden för RFSL: s hälsoarbete. Målet är att underlätta för individen, att utan hälsorisker, ge uttryck för sin sexualitet och sitt kön på det sätt hon själv önskar. Det är självklart för RFSL att hälsoarbetet inte ska bygga på en moraliserande syn på kön och sexualitet.

Som fristående HBT-organisation har RFSL särskilda möjligheter att nå ut till homosexuella, bisexuella och transpersoner med särskild kunskap om HBT-personers villkor. RFSL har länge arbetat för HBT-personers hälsa genom bland annat psykosocialt stöd, rådgivning, hälsoinformation och förebyggande insatser mot hiv och sexuellt överförbara infektioner (STI). Det allmänna har ett ansvar att ta tillvara RFSL:s erfarenheter och att stödja RFSL:s arbete som frivilligorganisation.

Hiv och STI

RFSL anser att varje enskild människa har det fulla ansvaret för att förebygga att hiv eller andra sjukdomar överförs i sexuella kontakter. Detta ansvar är lika stort oavsett vad man vet, eller tror sig veta, om sitt eget eller sina sexualpartners hälsotillstånd. Denna grundsyn måste också avspeglas i lagstiftningen inom smittskyddsområdet, så att den bidrar till en effektiv hiv/STI-prevention. Av detta skäl avvisar RFSL en lagstadgad informationsplikt liksom långtgående tvångsåtgärder mot bärare av sjukdomar som inte smittar vid sociala kontakter.

Omvärldens okunskap, fördomar och rädsla gör att människor med hiv ofta lever i en mycket utsatt situation. Detta gäller också inom HBT-världen. Stigmatiseringen som hiv-positiva befinner sig i måste motarbetas och detta arbete ska stödjas i det nationella och internationella folkhälsoarbetet som berör hiv och aids.

3.4 Forskning och vetenskap

Vetenskaplig forskning kan vara av stort värde för att granska föreställningar om HBT-personer och till exempel utreda vilka effekter beslut tagna i likaberättigande syfte har fått eller kommer att få. Den kan även utgöra underlag för politiska beslut och krav som syftar till att förbättra situationen för HBT-personer.

Den vetenskapliga miljön och de perspektivval som görs i forskningen har till stor del en heteronormativ prägel. Dessa utgångspunkter måste ifrågasättas och andra metodval och etiska överväganden än de gängse övervägas. Dessutom ska villkoren för forskare och doktorander vara sådana att de säkerställer att diskriminering inte sker på individbasis eller beträffande ämnesval.

Det råder idag underskott på relevant forskning kring HBT-personers livssituation och livsvillkor. RFSL välkomnar forskning som syftar till att på ett sakligt och vederhäftigt sätt fylla dessa för samhället viktiga kunskapsluckor. Samhällets olika instanser för forskningsfinansiering måste aktivt medverka till att detta sker, liksom de forskningsmiljöer där det är relevant.

Även om forskningens resultat ska vara objektiva finns en risk att de används i syfte att försämra situationen för HBT-personer. Det är därför av yttersta vikt med en kritisk forskningspolitisk debatt vad det gäller metoder, frågeställningar, syfte och beställare. Exempelvis vore det oetiskt med forskning kring hur sexuell läggning och könsidentitet formas, om den skulle syfta till att motverka variation i sexuell läggning och könsidentitet. Forskningen bör problematisera de normer som råder på området kön och sexuell läggning och de samhälleliga och individuella konsekvenserna av dessa normer.

3.5 Kultur och medier

Även om formerna och uttryckssätten har varierat från tid till annan har kulturen alltid haft en viktig roll för HBT-personer. HBT-samhället har utvecklat egen humor, egna uttryckssätt och egna koder. Det är ingen överdrift att påstå att den dominerande svenska kulturen diskriminerar och osynliggör HBT-personer. Framförallt osynliggörs lesbiska, bisexuella och transpersoner. Det förekommer också direkt kränkande kulturella uttryck.

Inom HBT-samhället har det ibland förekommit motsättningar mellan den mer renodlade politiska kampen och dem som uttryckt sexuell frigörelse med kulturella medel. Även i det politiska arbetet för HBT-frågor har kulturen dock varit ett ofta använt redskap.

RFSL anser att den svenska kulturpolitiken bör präglas av mångfald och beakta HBT-personers livssituation. Det är även viktigt att HBT-samhället beskrivs inifrån, med olika uttrycksmedel och ur olika vinklar, och att resurser garanteras för detta ändamål.

Medier

Några av de viktigaste grundpelarna i ett demokratiskt samhälle är tryckfriheten och fria och självständiga massmedier. Liksom i samhället i övrigt har massmediernas attityder vad gäller HBT-personer successivt förbättrats men ofta saknas ändå HBT-kompetens. Det dominerande problemet är att HBT-personers liv inte beskrivs som en integrerad del av samhället utan som något avvikande. Medier som aktivt motverkar diskriminering och förtryck av HBT-personer är därför väldigt viktiga och måste finnas.

HBT-medier är sådana medier som skapas av HBT-personer och som koncentrerar sig på HBT-personers kultur och liv. Ända sedan HBT-rörelsens begynnelse har dessa fyllt en mycket viktig funktion, inte minst för enskilda individer och under komma ut-processen. Det är av stor vikt att HBT-medier ges möjlighet att utvecklas och att det allmännas regler för bidrag till medieproduktion tar hänsyn till HBT-mediernas betydelse för enskilda och för samhällsdebatten.

RFSL anser att massmediernas kompetens vad gäller HBT-personer måste öka och att heteronormen i medier måste brytas.

Pornografiska skildringar

Med pornografiska skildringar avser RFSL beskrivningar av sexuella handlingar i bild eller text med syftet att skapa sexuell stimulans. Det som betecknas som pornografi kan variera beroende på kulturella och samhälleliga normer och utifrån vilken tolkning man väljer att göra av en viss skildring. RFSL menar att gränsen mellan pornografi och andra sexuella skildringar inte går att fastställa objektivt.

Pornografiska skildringar tar inte alltid sin utgångspunkt i sexualiteten såsom den gestaltar sig för de flesta människor, därför är den inte alltid realistisk. Ofta har pornografi tvärtom till syfte att iscensätta fantasier eller beskriva olika sexuella uttrycksformer på det mest renodlade sättet. Att njuta av sådana skildringar är inte nödvändigtvis detsamma som att själv vilja omsätta dem i verklighet. RFSL försvarar den fria sexualiteten och människors rätt att ta del av, eller inte behöva ta del av, sexuella skildringar.

RFSL tar avstånd från pornografiska skildringar där människor medverkar under tvång eller på grund av beroendeställning, där barn förekommer eller där andra former av övergrepp begås. Mot det slaget av skildringar måste finnas en effektiv lagstiftning och ett opinionsbildande arbete i hela samhället.

En del HBT-personer ser en identitetsstärkande funktion i pornografin, eftersom den kan vara ett sätt för individen att våga bejaka sin egen sexualitet och förmåga till sexuell lust. För en del symboliserar därför pornografi njutning. Samtidigt kan många pornografiska skildringar, eftersom de ger en orealistisk bild av sexualitetens yttringar, spä på prestationsångest och sprida fördomar eller kränkande attityder, inte minst mot kvinnor. Det råder brist på skildringar där sex mellan kvinnor skildras på ett sätt som bejakar kvinnlig samkönad sexualitet.

3.6 Folkrörelser och föreningsliv

Förenings- och organisationslivet spelar en viktig roll för att kanalisera frivilligt samhällsengagemang. Idrottsrörelsen, föräldraföreningar, invandrarorganisationer och pensionärsföreningar är bara några exempel som visar på den betydelse som frivilligorganisationer kan ha i den enskildes tillvaro. Människors möjligheter att bli delaktiga i föreningslivet ska inte påverkas av den sexuella läggningen eller könsidentiteten. Därför behövs synliggörande och kunskap för att motverka de dolda eller synliga attityder som bidrar till utestängande av HBT-personer.

Trossamfund och livsåskådningsorganisationer

Trossamfund och andra livsåskådningsorganisationer är för många en mycket viktig del av tillvaron. Religion eller livsåskådning får dock aldrig användas som ursäkt för att nedvärdera eller diskriminera någon på grund av dennes könsidentitet, könsuttryck eller sexuella läggning. Människors möjlighet att vara delaktiga inom trossamfund eller andra livsåskådningsorganisationer ska heller inte påverkas av sexuell läggning och/eller könsidentitet.

3.7 Arbetsliv

Den enskilde måste ha samma rättigheter och möjligheter inom arbetslivet oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck. För att detta ska bli möjligt behöver inte bara den öppna diskrimineringen motverkas, utan det är minst lika viktigt att synliggöra och förändra de outtalade normer som säger att heterosexualitet och traditionella könsuttryck är det enda riktiga. Ett arbetsliv där många HBT-personer inte vågar vara öppna om sin sexuella läggning eller könsidentitet är ett som vidmakthåller diskriminering, fördomar och mänskligt lidande.

Det är nödvändigt med en diskrimineringslagstiftning som ger ett heltäckande skydd för HBT-personer i alla relevanta situationer i arbetslivet. Lagen ska omfatta sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck. Vidare ska den inbegripa trakasserier, direkt diskriminering samt indirekt diskriminering, det vill säga sådan som innebär att skenbart neutrala regler i praktiken slår negativt mot homosexuella, bisexuella och transpersoner.

Arbetsgivaren, liksom arbetsgivarorganisationer, har alltid ansvar för att förebygga och ingripa mot diskriminering. Likaså måste fackföreningarna ha både möjlighet och skyldighet att ta tillvara sina medlemmars rätt till lika behandling oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck. Den enskildes möjlighet till skydd och upprättelse ska inte bero på organisationstillhörighet eller ekonomi. Därför behövs ett offentligt regelverk och möjlighet till hjälp från myndigheter.

Reglerna på arbetslivets område måste ta hänsyn till att arbetstagare flyttar mellan länder. Ett starkt internationellt regelverk behövs, till skydd mot diskriminering på grund av sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck.

3.8 Näringsliv

Det privata näringslivet påverkar HBT-personers villkor på många sätt. Förutom företagens arbetsgivarroll handlar det också om att företagen i sin verksamhet inte ska utgå från en heteronorm. Inte endast inom tjänstesektorn, utan också varuproduktionen, är det viktigt att utbudet baseras även på behov som kan uppstå inom andra samlevnadsformer än kärnfamiljen eller andra behov som heteronormativiteten döljer.

I ett heteronormativt näringsliv, där diskriminering sker på grund av sexuell läggning och könsidentitet, når HBT-personer många gånger få centrala ledarpositioner. Därmed missar näringslivet chansen att fullt ut ta tillvara människors talang och potential.

Reklam både speglar och påverkar de rådande värderingarna i samhället. Både företag och reklamproducenter har ett ansvar för att reklamen inte osynliggör eller förmedlar en ensidig bild av HBT-personer.

Nöjesställen, kultur- och medieföretag och andra som har en HBT-publik som främsta målgrupp spelar en viktig roll för många homosexuella, bisexuella och transpersoners livskvalitet och kontaktmöjligheter. Inte minst gäller detta i länder och samhällen där den offentliga makten är negativt inställd till HBT-personer. Internationellt verksamma företag kan också bidra till attitydförändringar gentemot HBT-personer genom att vara lokala föredömen i länder där fördomar och diskriminering är utbredda.

3.9 Rättstrygghet

Ett samhälle präglad av hetero- och mononormativa värderingar försämrar HBT-personers rättstrygghet. De brott som förövare begår på grund av deras hat eller fördomar om andras sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck är inte bara en kränkning av de utsatta, utan också en faktor som påverkar andra HBT-personers tillvaro. Vetskapen om att ha en högre utsatthet för brott begränsar individens valmöjligheter i den egna tillvaron.

Alla myndigheter i rättskedjan måste ha god kompetens om den riktade brottsligheten mot HBT-personer. Kvaliteten och respekten i bemötandet av brottsoffer får inte vara beroende av offrets sexuella läggning eller könsidentitet. När det förekommer negativa och fördomsfulla attityder inom rättsväsendet gentemot HBT-personer innebär det en ytterligare kränkning av brottsoffret.

Samma synsätt ska självklart appliceras också på de HBT-personer som lagförs och/eller omfattas av svensk kriminalvård och rättspsykiatrisk vård.

3.10 Försvar och värnplikt

Många ungdomar tillbringar en längre tid i försvarsmakten, en tid som präglas av ambitionen att forma unga människor. Detta gör det viktigt att försvarsmakten arbetar mot fördomar och diskriminering av HBT-personer. Först då kan även ungdomar som är homosexuella, bisexuella eller transpersoner utvecklas och känna sig delaktiga i verksamheten på samma sätt som övriga värnpliktiga.

Därtill är försvarsmakten en stor arbetsgivare där många genomför tjänstgöring utomlands. Vid internationella insatser kan svensk trupp ställas under andra länders befäl vars försvarsmakt präglas av en fördömande syn på HBT-personer. Den svenska försvarsmakten skall i sådana situationer ansvara för att säkerställa att alla individer behandlas med respekt oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsidentitetsuttryck.

3.11 Migration och asyl

Det är mycket viktigt, och ibland även en fråga om liv och död, att människor som är förföljda i sitt hemland på grund av sexuell läggning har möjlighet att få uppehållstillstånd i Sverige. Detta ska vara lagstadgat och lagen måste tillämpas i praktiken. Lagskyddet måste dessutom omfatta förföljelse på grund av kön och könsuttryck, och dessutom behandlas utifrån denna aspekt och inte som en fråga om sexuell läggning. All sjukvård, oavsett diagnos, ska dessutom vara tillgänglig för personer som har permanent uppehållstillstånd, oberoende av deras sexuella läggning och könsidentitet.

För en asylsökande kan det vara svårt att bevisa att man är förföljd. Praxis måste därmed vara sådan att den inte omöjliggör en tillämpning av lagen i realiteten. Vid en bedömning av situationen för HBT-personer i skilda länder ska man dessutom inte bara titta på rådande lagstiftning, utan också se på den faktiska situationen i landet.

Om personal som handlägger asylansökningar saknar den HBT-kompetens som behövs så påverkar detta bemötandet och medför att beslutsunderlaget blir bristfälligt. Detta eftersom frågor som explicit gäller HBT-personer inte tas upp. RFSL menar att det är oacceptabelt att HBT-personer har ett sämre utgångsläge än många andra asylsökande.

Identitetsbegrepp har olika innebörd för olika människor och i olika kulturer. De känslor och handlingsmönster som associeras med termer som homosexualitet eller transvestism är till stor del kulturbundna. När svenska myndigheter behandlar asylärenden som har sin grund i förföljelse på grund av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck måste prövningen ske på ett rättssäkert sätt oavsett vilka termer som den sökande väljer att använda för att definiera sin identitet eller situation. Motsvarande gäller när myndigheterna prövar ansökningar från personer som vill invandra till Sverige på grund av familjeanknytning.

3.12 Europeiska unionen

Europeiska Unionen spelar en viktig roll för situationen i HBT-frågor i både Sverige och andra medlemsländer. Alla rättsakter inom EU ska ta avstånd från diskriminering av HBT-personer. RFSL anser att avståndstagandet från diskriminering ska vara entydigt och omfatta såväl könsidentitet och könsuttryck som sexuell läggning.

EU:s institutioner gör ställningstaganden som påverkar situationen i medlemsländerna, i vissa fall genom att medlemsländerna måste anpassa den inhemska lagstiftningen så att HBT-personer inte diskrimineras. Sverige har ett särskilt ansvar att vara grindvakt mot att repressiv lagstiftning gentemot HBT-personer tar fäste i det gemensamma Europa.

När nya länder ansöker om medlemskap i EU kan ansökningsprocessen driva på reformer i ansökarlandet eftersom det inte kan upptas som EU-medlem om de mänskliga rättigheterna inte respekteras. RFSL anser att läget för de mänskliga rättigheterna i ett ansökarland också måste prövas utifrån respekten för HBT-personers mänskliga rättigheter, till exempel rätten att bestämma över sitt privatliv och rätten att få sin familj erkänd.

3.13 Internationellt

Effekterna av diskriminerande attityder och handlingar är aldrig bara nationella. Attityder sprids mellan länder och beslut som rör HBT-personers rättigheter fattas också i internationella organ. Ett globalt samarbete för dessa rättigheter är därför nödvändigt för frigörelsen från heteronormen. Diskriminering av homosexuella, bisexuella och transpersoner strider mot principen om människors lika rättigheter, var den än förekommer. Homo- och bisexuellas och transpersoners rättigheter är mänskliga rättigheter.

Situationen för homosexuella, bisexuella och transpersoner varierar mycket från land till land, från statssanktionerad förföljelse och totalförbud till juridisk jämlikhet och lagskydd mot diskriminering. I Sverige har vi en privilegierad situation. Den diskriminering som förekommer är, med internationella mått, mild. RFSL som organisation har också ett stort förtroende hos allmänheten. Därför har RFSL, jämte Sverige och EU, ett särskilt ansvar för att solidariskt delta i det internationella arbetet samt att påverka andra svenska organisationer att ta upp HBT-frågor i internationella sammanhang. RFSL ska ha ambitionen att inta en ledande position i det internationella arbetet.

När RFSL engagerar sig i situationen utanför Sveriges gränser är respekt ett ledord. Lokala organisationer ska vara de som avgör dagordningen och formulerar problemen. Vi ska inte påtvinga någon ett visst arbetssätt eller sträva efter att sprida en nordeuropeisk HBT-kultur.